

גבורת ישראל

א. הגבורה – הגשמת האידיאל

מרן ר' יוסף קארו פתח את "שולחן ערוך" בעניין מוסרי, אף שעניין כל ספריו הוא הדרכה הלכתית, וזאת משום שחש צורך בהדרכה מוסרית, שתהא תנאי והקדמה לקיום של ההלכה, כדבריו: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו" (שו"ע או"ח א א). הגבורה היא תנאי הכרחי לעבודת ה', שעליה היא עומדת ונשענת, והיא זו המיישמת את אורח חיינו ומחזקת דרכינו. בעל שו"ע מלמדנו שכמלכם של החיות – הארי הגיבור – כן יש לנו להשליט את רוח הגבורה בהימלכות הראשונה, בעת ההשכמה, בראשית העבודה הקודמת לכל דרך, בחינת "סוף מעשה במחשבה תחילה".

ישנם בעולמנו אנשי חזון ומעוף, המרחפים בעולמות עליונים של הגות ורעיון, של השקפה ופילוסופיה, ברם אין בכוחם לתקן ולרומם את החיים, אין הם מתווים סדרי מעשה והלכה, דין ומשפט, שעל ידם יופיע האידיאל משמים לארץ. וישנם אנשי מעשה, השקועים בקטנות ובפרטים. אין הם אנשי חזון, וכל מעשיהם חסרי לשד של עצמת נשמה ודחף עליון. ריקנות ונביבות בחובם – כך שלא יאריך זמנם, ויבוש יבש כוחם, יבול ויכלם. צריכים אנו לאנשי חזון ומעוף אשר יהיו גם אנשי מעשה וחיים: אידיאל והגשמה בחוברת, נשמה וגוף יחדיו. הגבורה היא היכולת לרכז ולצמצם את האידיאליות לפרטי פרטים של המציאות, להביא לסידורם הישר בכל פרטי המצבים המציאותיים, לחשוף את האור האלוקי החודר בתחתיות ארץ בתוך מערכות החיים וגבוליהם. על הגיבור להדמות לגרגיר חול קטנטן, שבו צפונה עצמה אדירה של פצצת אטום. אין לבטל את העצמה העליונה, אלא רק לנקזה ולמקדה בסדרי חכמתו יתברך.

הדין והמשפט הם סדרי החיים המגלמים את גבורת האומה המושלת במדינתה. מדינה היא מלשון דין, כי זה עניין המדינה: סדרי חברה תכלית הדין; הצמצום של האידיאל האלוקי בהקמת מדינה וממלכה בעולם (אורות ישראל ו ז). המדינה היא התגלמות הציבוריות בהמלכת ה' על עמו וארצו בחקלאות ובכלכלה, בצבא ובמשפט, במוסר הפרטי של היחידים ובמצווה הכללית של שיבת האומה לארצה. היא גבורת האומה בהמלכת ה' ורצונו על כל סדרי האומה לבלתי השאיר אפילו מערכה אחת מופקרת. גבורת יחידי האומה היא בהיותם מקושרים לאומתם, בהשתייכותם לציבוריות ובהושטת יד לכל דרישותיה.

הרב זצ"ל כותב: "הגבורה היא המגבלת, מצמצמת ומשימה הפרשים והבדלים בין נושא לנושא. והנה זהו יסודה של מדת הגבורה, להגביל את כל כוח... בין שיהיה כוח רוחני, רצוני ומחשבתי, בהגבלת תחומו הרוחני, בין שיהיה כוח חמרי גופני, בהגבלתו החומרית" (עולת ראה א לג). מתוך קבלת עול מלכות שמים – נהיה מוכנים ומזומנים לקבל אף את ציווייו וחוקיו הטבועים בנשמתנו פנימה, ולהוציאם אל הפועל בגבורה, עד כדי קדושת הגוף המנוהל בסדר אלוקי-שמימי, בלא להתעלם מהבעיות והמעצורים הצפויים בדרך.

ב. מגבורת הרוח – לגבורה הפיסית

יש גבורת אמת ויש גבורת שווא. הסומך על עצמתו הפיסית – החמרית, כגלית הענק הפלשתי המחרף ומגדף מערכות אלוקים חיים, הבוטח בגבורת שריונו ופגיונו, הנשען על גודל גווייתו ואיתנותו בשר שריריו, הוא בעל גבורת שווא, שאף אם ינצח במערכה זו או אחרת, סופו כישלון חרוץ. לא לעד יתקיימו כוח האלימות והנשק, החוצפה ועזות המצח, השחצנות ודברי הבלע. העצמה האמיתית היא ביד הגיבורים הנשענים על כוחם האמוני והמוסרי, כדברי דוד לגלית: "ויאמר דוד אל הפלשתי: אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלוקי מערכות ישראל אשר חרפת. היום הזה יסגרך ה' בידו והכתיך והסרותי את ראשך מעליך... וידעו כל הקהל הזה, כי לא בחרב ובחנית יהושיע ה', כי לה' המלחמה ונתן אתכם בידו" (שמי"א יז מה-מז).

אין דוד המלך בא להחליש ביטחון ישראל בכוחם, חלילה, כאילו אין גבורה פיזית או נפשית באדם, וכאילו הכול ביד השי"ת, ולנו אין לעשות מאומה. לא ולא! "אין אנחנו עוזבים לא את הגוף הפרטי ולא את הגוויה הלאומית" (ישראל ותחייתו ח). איננו עושים הפרדה בין הגוף לנשמה, בין עוה"י לעוה"ב, בינינו לבין רבשי"ע, בין האמונה להשתדלות האדם. דוד בא ללמדנו, שגבורתנו האיתנה תלויה בגבורתנו האמונית והמוסרית. ביטחון אמת נובע דווקא מפנימיותנו הסגולית, שבה "חרותים במכתב אלוקים, כוחו וגבורתו של יוצר בראשית" (שם).

אין הכוונה להימנע מההשתדלות, ההתחמשות והתרגולות הצבאיות, אלא שמתוך התחזקות הנפש בהתאמצות הרוח, יש מקום לחיזוק הגוף, כדברי הנביא זכריה "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (זכריה ד ו). רבנו, הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, מסביר: "לא בחיל ולא בכוח – כשלעצמן, כי אם ברוחי, רוח ה' בורא עולם שיצר הגוף והנשמה, את העוה"י והעוה"ב גם יחד" (ישראל ותחייתו ח). וכן יאמר: "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' נזכיר" (תהי כ ח-ט) – שם ה' שברכב ושבסוסים, ש"הי צבאות הוא ה' אלוקי ישראל, וצבאות ישראל – צבאות ה' הם" (ישראל ותחייתו ח). בדיעה האמונית, שמטרתנו אידיאלית היא וגדולה, יש חשק לב והתעוררות רצון ואומץ להשליט אידיאל זה בפרטי החיים. חוקי בלע של מלך אכזר אינם נסבלים על ידי העם, אבל חוקי מלך חי וקיים, אשר מקיים כול בחסדיו בכל ורגע ורגע, הם משמחי לב ומתקבלים בחפץ לב. גבורת שווא מתבטאת באלימות פיזית או מילולית, בחוצפה ובעזות מצח. הגמרא ממשילה התנהגות זו במשלה "איסתרא בלגינא קיש קיש קריא" (בבא מציעא פה ע"ב) – מטבע אחד בכד משמיע הרבה רעש.

הפסיכולוגים אף הם טוענים, שחלשי אופי וחסרי גבורה מנסים להפגין כלפי חוץ כוח ועצמה, לאזן את חולשתם בחוזקם המדומה ולבטא מה שאין בהם. דמיון חולף זה לעולם לא יפחיד אנשי אמת. גם אם התקוממות הרשעים מלווה במהלומות ורצח, כלל נקוט הוא בדינו: "גבורת אמת תימצא רק במקום שאור אלוקים שמה" (מאמרי הראי"ה, מגד ירחים, כסלו), ולא לנו לפחוד, כי אם להם, שהרי בשם ה' אנו נלחמים ומעמו גבורתנו. וגם אם חלילה יש נסיגות זמניות, זמני ירידה והסתר – נהיה מלאי אומץ ואמונה והכרה, שאלו הם שלבים בתהליך רצוף של עלייה וגילוי אור ה' בעולם.

ג. כוחי ועוצם ידי – אמונה וגבורה

הר"ן מחדש חידוש נפלא בהבנת נושא "כוחי ועוצם ידי". באופן פשוט פרשה זו מתפרשת כך: במצבי בניין ופיתוח, עושר חקלאי, ריבוי צאצאים וכדומה, ההצלחה מעבירה את האדם על דעתו, עד כדי התבטאות: "ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דבי ח יז). ביטוי זה מבליט את שכחת המקור שממנו קיבל האדם את כל האושר והשפע. והכתוב מתרה ומזהיר: "השמור לך" (שם יא). הר"ן מסביר את הפסוק באופן שונה: אמת, נכון שאדם צריך לזכור שכל כוחותיו הם מאת הבורא יתברך, שלולא כן האדם חי בגאווה כפרנית. ברם, בתפיסה זו יש שמץ של עצלות ורפיון, חוסר ביטחון וגבורה, שהרי הכול בא מלמעלה, ואם-כן שום דבר אינו תלוי בנו – במאמצינו והשתדלותנו, כהשקפה הפטליסטית של הפילוסופים המוסלמים שאמרו: "הכל מכתוב", "הכל מן אלה". אומר הר"ן: אף שתפיסה זו בעיוות מקורה, ויש בה גאווה ושכחת ה', מכל מקום יש בה יסוד נכון, מצווה היא שתגבר תודעת הכוחות הנטועים בנו מאת הבורא, לפתחם ולשכללם במאמץ והשתדלות ללא גבול וסייג, בגבורה עצומה. וכן כותב הר"ן: "אמת הוא שיש באישים סגולות מיוחדות כמו שיש אנשים מוכנים לקבל החכמה ואחרים מוכנים לעשיית עצות בנפשם לאסוף לכנוס, ולפי זה יהיה אמת בצד מה שיוכל העשיר לומר: 'כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'. עם כל זה, עם היות שהכוח הוא נטוע בך, זכור תזכור שהכוח הוא מי נתנו לך ומאין בא, והוא אומר: 'וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל', לא אמרו: 'וזכרת כי ה' אלוקיך נותן לך חיל'. עם היות שכוחך עושה את החיל הזה, תזכור נותן הכוח הוא יתברך" (דרשות הר"ן, דרוש עשירי).

על פי זה נסביר, שהגיבור הנאמן, הנדחף מעצם קיומו, יאמר "כוחי ועוצם ידי" באופן החיובי, ויזכור שה' אלוקיו הוא הנותן לו כוח לעשות חיל, ומתוך כך הוא יתמלא בעצמה וגבורה, ולא יירא משום משבר וקשיים. המושגים "פשיטת רגל", ייאוש ובריחה, אינם קיימים בלקסיקון של גיבורים, שכן מקור העצמה והגבורה שלהם הוא נצחי ואלקי, ברם הגיבור המדומה, שגאוותו ועיוורונו ינחוהו לומר "כוחי ועוצם ידי" באופן השלילי, להתפאר על זולתו בכך שכביכול כוחותיו אלו הוא יצרם, עובר על איסור חמור של שכחת ה'.

ביום העצמאות בשנת תשכ"ז, תשע עשרה שנה אחר קום המדינה, דיבר רבנו, הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, ואמר: "שאל אותי אדם... מדוע הרבנות והרבנים הראשיים אינם אוסרים לראות את מצעד צה"ל? אמרתי לו: אני מזרז ללכת לראות את המצעד! מה לא טוב במצעד? מפני שהוא מיליטריזם וכוחי ועוצם ידי? יש להבין את העניין של 'כוחי ועוצם ידי'. כשזוכרים שה' אלוקיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל, חשוב לדעת שיש לנו כוחי ועוצם ידי, ובו אתה מצווה לקיים דבר ה'..." (נתיבות ישראל, עמי קנו-קסא). מתנגדי המאבק של יהודה המכבי ביוונים טענו, שאין בכוחם לעמוד מל הכוח האדיר של היוונים: צבא עצום הכולל: פילים, חניתות וכידונים, שריון ופלדה, אספקה וסיוע. הצבא היווני היה הטוב ביותר בעולם באותה תקופה. בריאליזם הזה טענו המתנגדים שיהודה וחייליו מסכנים את האוכלוסייה כולה – גברים, נשים וטף – ומטילים עליהם את זעמו של הנמר האכזר היווני. זוהי התבוננות של "כוחי ועוצם ידי" ריק מתוכן. גבורתו של יהודה המכבי הייתה ריאליסטית לא פחות, אלא שיהודה ידע לבחון את ההיסטוריה הישראלית כולה ואת פלא נצחיות עמנו במבט יותר פנימי, כללי ואמיתי, ומתוך המכלול ידע להתייחס בשיקול דעת נכון למצבים שעמדו מולו.

במכלול מבטו ראה יהודה את ניצחון דוד על גלית ואת שאר נצחונות ישראל על הקמים ללכותו. הוא הכיר שגבורת ישראל באה מתוך נשמתו, וסדרי הצבא באים לעורר את הנשמה ע"י התאמצות והשתדלות מלמטה. תפילתו של יהודה המכבי בהניחו את התפילין: "ומחמתך אל עליון תאציל עלי ומבינתך תבינני ובחסדך תגדיל עלי ובגבורתך תצמית אויבי וקמי, ושמן הטוב תריק על שבעת קני המנורה להשפיע טובך לבריותיך" (התפילה בעת הידוק תפילין של ראש), ביטאה את אמונתו ואומץ ביטחונו, שהוכיחו את עצמם בקרבותיו ונצחונותיו הנסיים על הרומאים.

ד. דרכי הגבורה – הכובש והישר

שתי מלחמות הן – מלחמת האדם ביצרו ומלחמת האדם בצורריו. כותב "אור החיים" הקדוש: "כי תצא למלחמה הידועה שאין גדולה ממנה, והנה במלחמה זו יש שני דברים קשים לאדם שמתישים כוחו: א. שאינו מלומד במלחמה. ב. שהרכבת האדם חובקת דברי היצר בכל אשר יאמר אליו.

בא דברו הטוב ואמר: 'לא תירא מהם', והטעם הוא 'כי ה' אלקיך עמך'. פירוש: הן אמת אם היית בא למלחמה בכוחך אין בך כוח לעמוד במלחמה זו, אבל כיוון שה' אלוך עמך, כוחו גדול להצילך" (אור החיים, דב' כ א).

במלחמה אין אפשרות לנצח בלא אומץ וגבורה. במאבקי אדם ביצרו, בעת חפצו להתעלות ולהשתלם בעבודת ה', בהשקפותיו ובמצוותיו, במידותיו הישרות ובשירות השקפת אמונתו, חייב הלוחם לאזור עצמו בגבורה ולהחליט על נתיבי מעשה ודרכי פעולה להופעת האידיאלים האלוקיים בכל מערכות חייו. כדברי חכמינו ז"ל: "איזהו גיבור הכובש את יצרו שנאי טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עירי" (אבות ד א). במלחמה חייבים לנצח, שהרי בה תלוי עילוי האדם ביושרו ובמוסריותו, ובכך תלוי עילוי ופיתוח העולם כולו. הגיבור המנצח את יצרו, גדול הוא מהגיבור המנצח את זולתו בשעה שבקרבו פנימה יצרו הוא השליט.

"מכלל מדות הנפש המחויבות אל השלמות היא ג"כ מידת הגבורה, שהיא גבורת הנפש שא"א כלל שיהיה מבלעדה שלם באמת בדעת וביראת ה'... ומכלל מידת גבורה הוא, שכל דבר שכבר הסכים בנפשו שצריך להשתדל בו מצד חובת שלמותו, תהיה ההסכמה חזקה אצלו ולא יקוץ בכל פרטיה הרבים. וגבורת נפשו תדריכהו, שיעשה בחשק טהור את המעשים הגורמים לבצע תכלית נאה זו גם בהיותם בדרך רחוקה... וצריך שמדת הגבורה תשלוט בנפש, שכל מה שהחליטה להתעסק בו בטוב לה – תאחז ולא תרפהו... אמנם לא בנקל יקנה האדם מידת הגבורה, ובאמת רק ע"י התורה ושקידתה קונה אותה, כמש"כ: 'אני בינה לי גבורה' (משלי ח יד). אך מי שאין כוח הגבורה תוססת בו, אינו בטוח שיצליח ויעשה חיל בהרבותו באלו העיונים, שבחולשת כוחו לא יפעל בהם כראוי, ע"כ ראוי להשתדל למידת הגבורה וטהרתה, ועל יסודה לבנות בניין לימוד העיונים המוסריים והאלוקיים" (מוסר אביך ג א).

אנוכי ולא יהיה – מפי הגבורה שמענוס" (מכות כד ע"א). כל התורה כולה קיבל משה מפי הגבורה, ואנו ממשיכים לקבלה בלימודנו. כל לימוד שלם – בהכרח יש בו גבורה. סדר הלימוד ושמיעת תורת ה' הוא: "חכמה, בינה ודעת" (ברכת "אתה חונן"): מחכמה לבונה, ומבינה לדעת.

חכמה – הופעת רצון השייכת בחכמת יצירתו ובסוד הארץ ובהחכמת הלומד.
בינה – בניין תכני החכמה והפנייתם בהכנת הלומד ועיונו. גילוי תוכני החכמה
ע"י ההבנה והעיון של הלומד.

דעת – התחברות והשלמה של התכנים האלווקיים בדעות שהופכות לדעת.
כאשר זאת היא התכלית – המלכת חכמת ה' בגילוי התורה האלווקית – הרי מידת
הגבורה תימצא בעמל ההבנה של כל תוספות ורשב"א, בכל סוגיה ולימוד – בגילוי
התוכן האלווקי שבאותו נושא. לגבורת האדם בעת עבודתו המוסרית שתי דרכים
עיקריות: דרך הישר ודרך הכובש. דרך הכובש היא דרך לא קלה, שכן יש בה כובש
ונכבש, מנצח ומפסיד. חסרונה העיקרי, שהמנוצח אינו משלים מתוך רצון ובחירה, אלא
מתוך כפייה ושעבוד, וממילא יחפש הזדמנות נאותה להתעשת ולקום על אדונו.
כך גם יצר הרע שנכבש תחת מוסרו של האדם, שעדיין לא הורגל למידתו החדשה,
איננו מניח ומרפה, ובכל עת הוא נלחם באדם, מתגרה בו ומטכס תחבולות לנצחו. כשהוא
המצב אין ברירה – יש להכניעו ולהצמיחו ולכבושו.

דרך הישר היא הדרך היותר מובחרת, ובה מרוממים את הכוחות כולם, כל כוחות
הנפש והגוף מזדקפים ומתרוממים למטרה גדולה אחת. במצב זה, היצר, היריב, מתעלה
ומשלים עם הטוב והצדק: "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עמו" (משלי טו ז). במצב
זה אפילו מלאך המוות ויצר הרע "בעל כורחו יענה אמון" (שבת קיט ע"א).
"ההבטחה המוסרית של היחיד נכללת בשתי המדרגות הידועות של הישר והכובש.
כשם שהיחיד, בשעה שהוא עדיין לא עלה עד מרום פסגת המוסר הגמור, בשעה שבטבעו
עדיין לא נחקק יפה החותם של הצדק והטוב, אז דרכו הישרה קשה עליו – הוא צריך
למלחמות על כל צעד, והוא צריך להדוך [לדכא] את כוחותיו הרעים, לכבשם ולבטלם
לפעמים. אבל זה איננו דרך האורה עדיין, כי כאשר יוסיף לקח וישתמש באורה של תורה,
מצורף עם המאור השכלי והנטייה הטבעית שבלב הישר והתמים שנתעורר יפה, אז ימצא
כי הוא אינו צריך כ"כ להיות בעל מלחמות. ואם לפעמים יהיה לו צורך במלחמה, יראה
גבורה אחרת ולגמרי אחרת – כי לא יכבוש את שום כוח מכוחות נפשו שיהיו אסורים
וכלואים שלא יעשו מאומה, כ"א יקחם, ישעבדם בחבלי אדם ובעבותות אהבה אל הטוב
והישר, אל מרומי המגמות היותר נשואות, שהם הינם החפצים האלווקיים" (עקבי הצאן,
הדור, עמ' קיב).

יכולת האדם להפוך שלילה לחיוב היא כוח אלווקי, "מי יתן טהור מטמא מטמא לא
אחד" (בראשית רבה פ"ט), תכונה אלווקית שמשלימה את ההעדר ומוסיפה בו הוויות
חדשות, שלמות, אלווקיות. הכוח להפוך יצה"ר ליצ"ט, כוחות יצירה שליליים לכוחות
יצירה חיוביים, הוא כוח מלחמתי בו מתנשא לרום מעלתו ומשם אוגר כוחות גבורה
ומאצילים על כל מעשיו.

ה. הגבורה הצבאית – דחף אלווקי

המלחמה הלאומית – מאבקי אומות זו בזו ומאבקי העמים באומה הישראלית –
ודאי וודאי מצריכה גבורת נפש אמיתית, הקרבה עצמית ומסירות נפש גדולה. דברי
הכהן המשיח ערב היציאה למלחמה מהדהדים מני קדם עד ימינו, שבהם אנו נצרכים
להם לא פחות: "אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם" (דב' כ ג).

על פי דברים אלו, כותב רבם של ישראל, הרמב"ם: "כל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו, עובר בלא תעשה, 'אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם', ולא עוד, אלא שכל דמי ישראל תלויים בצוארו" (רמב"ם, מלכים, ז טו). אין מקום לרכי-לבב במלחמה. אנשים שרגשי רחמים מונעים מהם למסור נפשם בגבורה איתנה בעד אומתם – ילכו וישבו בביתם, בעוד אחרים – גיבורי חיל ואמיצי לב – יעשו את המלחמה. וכל זה מדובר במלחמת רשות, אבל במלחמת מצווה, כמו כל מלחמות ישראל בעת תחייתנו זאת, הכול חייבים לבוא, ולפחדנים החפצים לנוס – ישברו את השוקיים.

מוסיף הרמב"ם ומחדש חידוש נפלא: הגבורה הצבאית והנכונות למסירות נפש בעד הכלל ובעד החדרת הצדק והיושר במערכת השלום והמלחמה – היא דחף אלוקי. גדעון, שופטם של ישראל במלחמתם במדיין, אף שלא היה גדול תורה ומעלה, הכתוב אומר עליו: "ורוח ה' לבשה את גדעון" (שופ' ו לד). כמו כן חבורתו של יפתח הייתה מורכבת מאנשים ריקים, ועל אף ריקנותו, נאזר יפתח ברוח גבורה להילחם להצלת עמו, כדברי הכתוב: "ותהי על יפתח רוח ה'" (שופ' יא כט). ובזו הגבורה, האומץ, ניהל משא ומתן עם בני עמון. לא משא ומתן של חולשה ורפיון, אלא של אומץ וגבורה, ביטחון ואמונה וכשהיה צריך לצאת למלחמה, משום שלא קיבל האויב את תוקף אחיזת גדעון בארץ ישראל, נאמר עליו: "ותהי על יפתח רוח ה' ויעבר את הגלעד..." (שם). גדעון יצא להלחם בגבורה ובעצמה גדולה. ותמוה הוא מאוד, שהרי בתנאי הנבואה נאמר: "אין הנבואה שורה אלא על חכם, גיבור ועשיר", וכיצד שרתה נבואה על אלו השופטים? ועוד, הלא לא נאמרה שום נבואה מפיהם?

מסביר הרמב"ם, שיש אחת עשרה מדרגות בנבואה, מעלה אחר מעלה, ואין אפשרות לדלג, והמעלה הראשונה היא – רוח הגבורה. "תחילת מדרגות הנבואה – שילווה לאיש עזר אלוקי, שיניעהו ויזרזהו למעשה טוב וגדול, כהצלת קהל חשובים מקהל רעים או הציל חשוב וגדול, או השפיע טוב על אנשים רבים, וימצא מעצמו לזה מניע ומביא לעשות – וזאת תקרא 'רוח ה'". והאיש אשר ילווה אליו זה העניין, יאמר עליו שצלתה עליו רוח ה' או לבשה אותו רוח ה' או נחה עליו רוח ה' או היה ה' עמו, וכיוצא באלו השמות. וזאת היא מדרגת שופטי ישראל כולם... ידע שכמו זה הכוח לא נבדל ממשה רבינו... וזה התעורר להרוג את המצרי ולמנוע הרשע משני הניצים... וכן נלווה אל דוד כמו זה הכוח... ולזה התגבר על הארי והדוב והפלשתי..." (מורה נבוכים ב מה). כך גם מתרגם תרגום יונתן את הפסוק "ותהי על יפתח רוח ה'" (שופ' יא כט): "ושרת על יפתח רוח גבורה מן קדם ה'".

המקרה שלהלן מלמד שיש השלכה הלכתית להבנה זו. רועה שכיר עזב את העדר והלך לעיר, ובא זאב או אריה וטרף מן הצאן. תבע בעל העדר את הרועה על כך שלא עמד על משמרתו והפקיר את צאנו. אומרת הגמרא: אין אומרים שאילו היה הרועה שם היה מתגבר על הזאב והארי, והיה מציל את הנטרפים, אלא מעריכים את האדם: אם הוא מסוגל להתמודד עם אריה וזאב ולהציל את הצאן – חייב בתשלומים, ואם לא – פטור. ותממה הגמרא: והלא יכול לומר בעל העדר לרועה, שנלמד מדוד המלך, שרעה את צאנו ונלחם בדוב ובארי וניצחם, כדברי הכתוב: "גם את הארי וגם את הדוב היכה עבדך" (שמי"א יז לו), וכך גם לרועה זה הייתה יכולה להתנוסס רוח גבורה משמיים? ורוח זו מכונה בגמרא "ניסא זוטא" (נס קטן). אלא שהרועה יכול לדחות זאת ולומר: אם אתה מתחיל לערב כאן חשבונות של נסים, היה יכול להתרחש נס אחר גם בלעדי, כמו שהיה

לרי חנינא בן דוסא, שהעזיזם שלו הבריחו דובים בקרניהם בלא סיוע של הרועה, והעובדה שלא הייתי נוכח – לא היא שערכה את הנס.

אמנם יכול בעל הצאן לדחות טענה זאת ולהשיב: אף על פי שלא הייתי אני ראוי לנס גדול כנס שאירע לרי חנינא, מכל מקום לנס קטן, ייתכן שהיית ראוי אתה – דהיינו: גבורת אדם על טורפים הבאים עליו (בבא מציעא קו ע"א). וכותבים תוספות ש"ניסא זוטא" הוא "רוח גבורה ודעת להלחם". מסביר רבנו, הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל: "מבואר כי רוח הגבורה והדעת המתגלה באדם להתגבר על כוחות משחיתים ומתנגדים לקיומו הוא נס המופיע ממרומים, כוח הדחיפה הרוחנית העליונה והפנימית, העושה את ההתעוררות וההתאמצות, ואת ההתחכמות וההתגברות לתנופת ההצלחה והתקומה... על אחת כמה וכמה בעניין כל ישראל ומהלך ישועתו, ומעשה הצלתו ותקומתו, שהננו באים כאן במגע ישיר וברור וגלוי, ברוח הגבורה והדעת המופיעה עלינו" (לנתיבות ישראל א, עמי קפב-קפג).

ו. גבורת דור התחייה

בדורות האחרונים – מהתעוררות שיבת ציון והתחייה הלאומית ועד ימינו אלה – התעוררה באומה רוח גבורה, רוח של מסירות והקרבה, וביסוד ההתעוררות, הרעיון החדש ישן: הקמת ממלכה ישראלית בארץ-ישראל. חדלה ההשלמה עם החולשה והדיכאון כבהיותינו נתיני ממלכות זרות, נרדפים ומוכים, כמצבנו הקשה בעת גלותנו, שבה התקיימו דברי הכתוב: "והיו חייך תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך – בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר, מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה" (דב' כח סו-סז). לא עוד! די לחולשה ולרפיון. תחדל ההתרפסות והתלות. בעוז ובגבורה רוח האומה חפצה, עת תחייה היא זו, יציאה מעבדות לחירות, משעבוד לתקומה.

ביציאה מארץ ישראל לגלות האחרונה קיבלנו מתנה ממרומים – מתנת פרידה מארץ ישראל: התנוצצות גבורת החשמונאים. בכל ימי עניינו ומרודנו זכרנו את זו המתנה – הרוח האיתנה של גבורה ועצמאות, הצפונה עמוק במסתרי נפשנו. כמהנו והתפללנו לגילוי האור הגדול ביום בו תכון ממלכתנו ותקום ממשלתנו, בריבונות עצמאית ובשלטוננו בגבורה על כל מרחבי ארצנו.

"הברק האלוקי שבנשמת החשמונאים נתפוצץ לניצוצות – כשיתקבצו לאבוקה אחת, ישוב להיגלות" (מאמרי הראיה, מגד ירחים, כסלו). בבוקרו של כל יום אנו מבקשים בברכתנו: "ברוך אתה ה'... אוזר ישראל בגבורה" (ברכות הבוקר).

גבורת הנשמה הישראלית תתלהט ותופיע ביתר כוחות להפיץ אור חדש בעולם: אור של עוז וגבורה, אור של הופעת האידיאל האלוקי בכל קצות הארץ. זהו אורנו וכוחנו, ואותו נאיר ויהי מה. למען אור זה נכונים אנו להילחם בלי לחדול. לא להתרפס בתחנונים לפני אויבי ישראל ולהפקיר את כל היקר והמחויבר אלינו בקשר בל ימוט, אלא לדבר באמונה ובגבורה. ובטוחים אנו שזהו אשר יביא את השלום.

נדבר בגבורה ובאומץ כדבר יפתח לעמו – בנחישות ובעצמה ובהושטת יד לשלום לאנשי שלום. וככוח הגבורה שאחזה במנהיגי ישראל בה' אייר התש"ח, כאשר שבעים מיליון ערבים איימו עלינו לבל נעז לדבר עצמאות, והם הגיבורים לא חתו ולא יראו, קמו

והכריזו על הקמת המדינה. מרוח נסית זו נשאב אומץ בכל מהלכי הפוליטיקה שלנו גם היום (לנתיבות ישראל, שם).
וגם אם צריך להמתין ובינתיים להילחם – לא נס כוחנו, איתן ואמיץ הוא.

נקודות לעיון ולמחשבה

1. מהי גבורה? עולת ראייה א לג; מוסר אביך ג א.
2. מדוע פתח שוי"ע את ספריו בנושא הגבורה דווקא?
3. מה תכליתה של מדינת ישראל? אורות ישראל ו ז.
4. תאר את מאבק דוד וגלית (שמי"א יז מה-מז) מצד גבורתו של דוד.
5. הסבר את הפסוקים האלה: זכי ד ו; תהי כ ח-ט. נתיבות ישראל א, עמי קנו, קסא.
6. מהו הביטוי הפסיכולוגי של חלש רוח המחצין הנהגת גבורה? בבא מציעא פה ע"ב.
7. הסבר את הפסוק דב' ח יז לפי שתי הבנותיו.
8. דרך הכובש והישר דרכי חינוך הן – הסבר על פי עקבי הצאן, הדור, עמי קיב.
9. מהי גבורת הכובש את יצרו? אור החיים, דב' כ א; אבות ד א; מוסר אביך אג; שמונה פרקים פ"ו.
10. מהי הדרכת הרמב"ם ביחס לגבורה הצבאית? רמב"ם מלכים ז ט, טו.
11. כיצד רוח ה' לבשה את גדעון, שמשון ועוד, שלא היו בעלי נתוני נבואה? מורה נבוכים ב מה; תרגום יונתן שופי יא כט.
12. כיצד מתבטאת הגבורה בדור התחייה? אור לנתיבותי, פרק מה.